

SĂRBĂTOAREA SÂNZIENELOR ÎN TRADIȚIA POPULARĂ DIN OLTENIA*

ANCA CEAUȘESCU**

La câteva zile după solstițiul de vară, pe 24 iunie, când în Calendarul creștin-ortodox se sărbătorește Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, Calendarul popular înscrie sărbătoarea *Sânzienele* sau *Drăgaica*, o sărbătoare cu origini străvechi.

În momentul desfășurării solstițiului de vară (21 iunie), moment de răscruce, situat la miezul verii agrare, când se înregistrează ziua cea mai lungă din an și noaptea cea mai scurtă, și când Soarele atinge apogeul, având puterea de insolație cea mai mare, în mentalul popular, acesta este perceput ca fiind în plenitudinea forțelor. Această zi este considerată drept sărbătoare a Soarelui, este ziua în care, după cum se spune în popor, Soarele joacă de bucurie în momentul răsăritului.¹

Sânzienele, sărbătoare cu dată fixă, consemnată în preajma acestui eveniment cosmic, este una dintre sărbătorile care, odinioară, a avut un rol important în viața colectivităților noastre sătești. Deși peste aceasta s-a suprapus sărbătoarea creștină a nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, instituită, în opinia unor cercetători, tocmai pentru a înlocui sărbătorile păgâne cu caracter agricol din preajma solstițiului de vară², ea încă păstrează numeroase elemente de natură precreștină.

Originea Sânzienelor se pare că se regăsește într-un străvechi cult geto-dacic al Soarelui. Pe teritoriul țării noastre, această sărbătoare solară, dar și lunară totodată,

* Articolul face parte din proiectul de cercetare *Cultură populară și valori spirituale în Oltenia. Permanență și schimbare în practica obiceiurilor calendaristice și cele legate de existența umană*, inclus în programul de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”: „Dezvoltarea economică-socială, politică și culturală a Olteniei istorice, condiția integrării în comunitatea eurorégiunilor”.

** Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române, din Craiova; e-mail: anceausescu@yahoo.com.

¹ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*, București, Editura Meridiane, 1988, p. 268.

² *Drăgaica sau Sânzienele*, a se vedea: <http://www.crestinortodox.ro/religie/dragaica-sanzienele-69679.html> (accesat 31 mai 2017).

a avut o mare arie de răspândire, respectiv în Banat, Transilvania, Maramureș, Moldova de Nord, unde apare cu numele de Sânziene, în Muntenia, Dobrogea, sudul Moldovei, unde a fost atestată cu numele de Drăgaică, în Oltenia, unde se regăsește sub ambele nume.

Denumirea sărbătorii, de Sânziene, potrivit unor surse documentare și bibliografice, provine de la *Sancta Diana*, zeiță romană a vânătorilor și a pădurilor, care avea, însă, și atribute agrare³; alte surse menționează numele ca luând naștere de la florile de sânziene. În opinia Narcisei Știucă, denumirea de Sânziene „este rezultatul unei transformări fonetice populare a numelui Sfântului Ioan (Sântion, Sânzion), deci este mai evident atașată de calendarul religios”⁴. Cât privește cealaltă denumire, aceea de *Drăgaică*, aceasta plasează sărbătoarea în categoria celor cu valențe erotice (Dragobetele, Drăgostițele), punând, astfel, în evidență, semnificațiile pe care le poartă în Oltenia și sudul Moldovei.⁵

Ce sunt, de fapt, *Sânzienele*? În limba română, termenul denumește trei elemente mitologice strâns legate între ele: zâne ambivalente din categoria *Ielelor* și a *Drăgaicelor*, ce se manifestă foarte activ în ziua Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie), florile denumite sânziene, de culoare galbenă, care înfloresc vara și care la solstițiu de vară, capătă proprietăți apotropaice și divinatorii, și, în același timp, numele sărbătorii populare, închinată Sfântului Ioan Botezătorul.⁶

În credința populară, Sânzienele sunt închipuite ca niște ființe frumoase, binefăcătoare, adevărate preotese ale Soarelui, care trăiesc prin păduri sau prin câmpii, ascunse de ochiul omenesc. Se mai spune că sunt „zâne sfinte sau fecioare frumoase răpite de zmei și ținute în palate ferecate, ascunse prin păduri neumbrate de picior de om”⁷. În unele așezări din Oltenia, acestea sunt percepute ca „ființe care umblă noaptea pe câmpuri”⁸ sau „sfinte care dau leacuri la toate florile”⁹.

Spre deosebire de Rusalii, care sunt zâne rele, Sânzienele sunt zeițe-feciere frumoase și bune, care trăiesc doar în cete și se fac simțite numai în noaptea de 23 spre 24 iunie, când cerurile se deschid. Atunci, în timp ce umblă pe pământ sau plutesc în văzduh, cântă și dansează, intensifică mirosul florilor și dau acestora puteri tămăduitoare, aduc fertilitate femeilor căsătorite, păsărilor și animalelor, înlătură

³ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei R. S. R., 1985, p. 489.

⁴ Narcisa Alexandra Știucă, *Spirala sărbătorilor. Rosturi, tâlcuri și deslușiri*, Sibiu, Editura Astra Museum, 2014, p. 222.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Arhiepiscopia Timișoarei, 2007, p. 540.

⁷ Ion Ghinoiu, *Mitologie română. Dicționar*, ed. a 2-a, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013, p. 251.

⁸ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea: din răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, București, Editura Minerva, 1976, p. 316 (inf. din Novaci, Pojogeni, jud. Gorj).

⁹ *Ibidem* (inf. din Băilești, jud. Dolj).

bolile oamenilor; dacă sunt sărbătorite corespunzător fac holdele să rodească, alungă grindina și vijelia, apără semănăturile de mană.¹⁰ Pot deveni, însă, pentru cei care nu le respectă, ființe rele și distructive: femeilor li se pocește gura, iar bărbații care au jurat strâmb sau au făcut unele fapte rele, vor suferi pedepse aspre.¹¹ Mai mult, ele pot stârni furtuni și vijelii, iau rodul câmpului și leacul florilor, „ridică în vârtej pe cei păcătoși lovindu-i de boala numită luatul din Drăgaică”¹².

În Calendarul popular, Sărbătoarea Sânzienelor mai este numită în și *Amușitul cucului*, deoarece, la această dată, cucul încetează să mai cânte. În tradiția populară, cucul „este considerat o pasăre sfântă, a bucuriei, plăcută lui Dumnezeu... prin cântecul său, el consfințește și păstrează ordinea firii, fiind, ca și cocoșul, un însemn al rânduieilor și al ritmurilor eterne ale naturii”¹³. Cântecul său se face auzit de la Blagoveștenie (25 martie) timp de trei luni, până la Sânzieni când, conform tradiției, se înneacă cu orz și cireșe și răgușește. Se spune că încetatul cântecului cucului la Sânzieni indică vremea cositului, iar dacă se întâmplă mai devreme, este semn că vara va fi secetoasă.

La Sânzieni, este miezul verii agrare; de acum, ziua începe să scadă, iar lungimea nopții să crească, vara începe să se întoarcă spre iarnă, iar florile, buruienile, cât și întreaga vegetație dau înapoi. Se coace bobul de grâu în spic, concomitent cu uscarea rădăcinii acestuia, pe bolta cerească își face apariția Cloșca cu pui, iar florile își pierd din miros și din puterea tămăduitoare. În popor, se spune că sânzienele, acele ființe fantastice de sex feminin, dau miros și leac florilor și tot ele le iau, „taie picioarele la iarbă”¹⁴.

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, Sânzienele era o sărbătoare însemnată în societățile rurale din Oltenia, precum și în întreg spațiul românesc. În această zi, potrivit credinței populare, „e sărbătoarea Sfântului Soare”¹⁵, care „dis de dimineață se spală pe față în timpul răsăritului”¹⁶, joacă pe cer de bucurie că acum este mai strălucitor ca oricând, „se odihnește”¹⁷. Este o zi sfântă și, prin urmare, oamenii nu mergeau la muncă, pentru că acela care va lucra „va fi pocit, va înnebuni și va fi jucat de Drăgaice”¹⁸. La Brâncoveni, județul Olt, „Drăgaica e sărbătoare veche. Nu se mergea la muncă, se făcea horă, se petrecea, se sărbătorea, participa tot satul. Era

¹⁰ Ion Ghinoiu, *Mitologie română ...*, p. 251.

¹¹ *Tradiții și obiceiuri de Sânzieni / Drăgaica*, a se vedea: <http://calendarulortodox.ro/datini-obiceiuri-traditii/traditii-si-obiceiuri-de-sanzieni-dragaica/> (accesat la: 31 mai 2017).

¹² Ion Ghinoiu, *Mitologie română ...*, p. 251.

¹³ Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, a se vedea: <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Romulus-Dictionar-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti.pdf> (accesat la 4.07.2017).

¹⁴ Georgeta Nițu, *Plantele în gospodăria țărănească tradițională. Dicționar*, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2003, p. 179.

¹⁵ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 317 (inf. din Tudor Vladimirescu, jud. Tecuci).

¹⁶ Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români. Studiu etnografic*, București, 1910, p. 91.

¹⁷ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 378 (inf. din Popești, jud. Iași).

¹⁸ Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 91.

periculos să lucrezi: era rău de loveală, te îmbolnăveai”¹⁹, la Oboga, același județ, „În această zi nu se muncea pentru că tot ceea ce se făcea da înapoi”²⁰, iar în alte localități din Oltenia (Galiciuica, jud. Dolj) oamenii nu lucrau deloc sau doar până la amiază.²¹ Se spune că cine se îmbolnăvește în această zi nu își mai găsește leacul.²²

Totodată, sărbătoarea Sânzienelor se ținea cu scopul de a apăra semănăturile de grindină, mană, coropișnițe și viermi, iar lucrurile din casă, de molii.²³

În noaptea de Sânzienă, înflorește planta ce a dat numele sărbătorii, *sânziana* sau *drăgaica* (*Galium verum* L.), plantă erbacee din fam. Rubiaceae, care crește prin fânețe și livezi, pășuni, poieni, pe marginea drumurilor și prin lunci.²⁴ Aceste flori au numeroase întrebuițări în medicina populară și în diferite obiceiuri și practici magice. Puse sub pernă de către fetele tinere, în noaptea de Sânzienă, la fel ca și busuioacul la Bobotează, le ajută pe acestea să-și viseze ursitul; purtate în sân sau în păr de către fete sau femei, le făcea mai atrăgătoare și mai drăgăstoase; înfășurate peste mijloc, preveneau durerile de șale la muncile câmpului.

Cu flori de sânziană se afumă cei care suferă de friguri și de alte diferite boli.²⁵ Ele erau bune și pentru fertilitate, se recomandau femeilor care nu puteau avea copii. După o informație din Telești, jud. Gorj, „bătrânele foloseau sânziennele și la descântece”²⁶. La Valea Stanciului (jud. Dolj), Cujmir și Dârvari (jud. Mehedinți) și multe alte sate, fetele mari, în dimineața zilei de Sânzienă, în timp ce culegeau flori își descântau și se îmbăiau pe tot corpul cu roua de la acestea, pentru a fi îndrăgite de flăcăi: „Apucați pe potecă necălcată / Pe rouă nescuturată / Dragoste adunând / Pe mine aruncând”²⁷. Totodată, florile de sânziană au rol fertilizator și curativ pentru animale.

Întrucât sânziana înflorește în noaptea de 23 spre 24 iunie, ea a devenit un reper calendaristic agrar. Dacă înflorește înainte de această dată, stadiul de dezvoltare al plantelor este avansat, iar dacă înflorește mai târziu, se spune că „vremea este târzie”, adică vegetația și culturile nu sunt așa de înaintate cum ar trebui.²⁸

Din flori de sânzienne, împreună cu spice de grâu sau alte flori de câmp, se împletesc cununii, cu care oamenii împodobesc ferestrele caselor, streșinile și stâlpii

¹⁹ Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I, *Oltenia* (ediție îngrijită de Ofelia Văduva și Ofelia Pleșca), București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 279.

²⁰ *Ibidem*, p. 280.

²¹ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 318.

²² Georgeta Nițu, *Simboluri vegetale și timpul solstiului de vară*, în „Oltenia. Studii și comunicări”, Seria etnografie, vol. XI, 2001, pp. 21-22; Idem, *Plantele în gospodăria țărănească ...*, p. 179.

²³ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 116 (inf. din Tismana, jud. Gorj, Căzănești, Băbeni, Grădiștea, jud. Vâlcea).

²⁴ Georgeta Nițu, *Plantele în gospodăria țărănească ...*, p. 179.

²⁵ Gh. F. Căușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, București, 1914, p. 31.

²⁶ Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători și obiceiuri*, ..., p. 280.

²⁷ Georgeta Nițu, *Plantele în gospodăria țărănească ...*, p. 180.

²⁸ Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 79.

porților, în credința că ele apără de forțele malefice. „Practicile magice se întemeiază pe omologarea sau asocierea simbolică a *Soarelui*, a *florilor de sânziene*, a *zânelor* pe care le încarnează aceste flori (Sânzienele – Ielele – Drăgaicele) și a coroanei împletite din respectivele flori cu un principiu matricial feminin”²⁹.

Sărbătoarea Sânzienelor sau *Drăgaicei* este una încărcată de semnificații magice, este un moment potrivit pentru diferite practici ale fetelor de a-și afla ursitul, acte magice și ritualuri pentru sănătatea oamenilor, pentru prevederea viitorului și a norocului în gospodărie. Toate acestea, înstrânsă legătură cu timpul fast al sărbătorii, dar și cu puterile miraculoase ale cununii împletite, mai ales din flori de sânziene.

Astfel, cununa de sânziene aruncată peste acoperișul casei și pusă noaptea sub pernă, arată, pentru fata care a împletit-o, care îi va fi ursitul: „Fetele făceau coronițe rotunde din plante bune de dragoste și le aruncau peste casă, să vină toate dragostele. Se spunea: «Eu azvârlu pe casă coronița / Să aducă băieților gurița / Să vină peste vârful casei / Să vină ca vântu' și ca gându' / Să plece de-acasă / În coronița mea să se oprească / Să vină în vărsat de zori / Să se oprească în coronița mea cu flori / În zori de zi în pragu' meu să-l văz / În noapte-n vis să-l visez». Se da de trei ori coronița peste casă, apoi o puneau sub căpătâi și ce visau noaptea, aceea le era soarta”³⁰. La Telești, jud. Gorj, „Fetele făceau din sânziene coroane mari prin care treceau când mergeau la horă, să fie văzute cum sunt văzute florile”³¹.

Totodată, prin diferite practici, fetele și flăcăii încercau să afle cum le va fi viitorul: „... de dimineață, fetele și flăcăii se duc de strâng flori de sulfină, umblând prin rouă. Din aceste flori fac coroane ... Apoi aruncă coronițele peste casă. A doua zi, fiecare își cercetează coronița, dacă e plină cu rouă, atunci fata sau flăcăul acela se va căsători în curând și va avea noroc”³², „fiecare cunună poartă numele unui membru din familie. A cărui cunună cade de pe casă, acela are să moară în acel an, iar a cărui stă pe casă, are să trăiască”³³. Se pare că unele dintre aceste obiceiuri își au originea în legendele populare românești, care cuprind numeroase referiri în acest sens: „Sânziana a fost o fată fecioară care, ducându-se la câmp, a făcut cunună din niște flori galbene. Venind acasă, a aruncat cununa pe casă, zicând: «Cunună, de te vei opri pe casă, voi trăi și voi avea viață lungă, iar de vei pica jos, voi muri». Cununa a căzut și fata a murit”³⁴.

De asemenea, gospodarii agățau la streășina dinspre răsărit a casei cununi de sânziene pentru a afla, prin anume semne, norocul la animale: „A doua zi, până a nu răsări soarele, se scoală fiecare să-și ia cununa, pe care o cercetează cu de-amănuntul ...

²⁹ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 541.

³⁰ Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători și obiceiuri ...*, p. 281 (inf. din Cireșu, jud. Mehedinți).

³¹ *Ibidem*, p. 279.

³² Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, Casa Școalelor, 1944, p. 399.

³³ *Ibidem*; Gh. F. Ciușanu, *op. cit.*, p. 32.

³⁴ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 320 (inf. din Pipirig, Răucești, jud. Neamț).

dacă găsesc în ea peri de diferite animale ... se zice că are să aibă noroc în acele vite, al căror păr se află în cununi”³⁵.

Ziua de Sânziene este cea mai importantă zi din an, din cele 27 prescrise de tradiția populară, când se culeg plantele de leac. Acum este vremea maturizării timpului calendaristic și al vegetației, momentul când sporește puterea tămăduitoare a plantelor medicinale, care, pentru a putea fi bune de folosit la prepararea leacurilor, nu se recoltau oricând și oricum, ci după un calendar tradițional riguros și precis: „Calendarul popular preciza ziua și momentul zilei (noaptea, dimineața în zori, la răsăritul Soarelui), dar și locurile favorabile recoltării: curate, neumblate de animale, păsări și oameni, unde nu se aud câinii lătrând etc. Persoanele care recoltau plantele de leac trebuiau să fie curate trupește și sufletește, să spună anumite cuvinte și formule magice când le recoltau, să aibă o anumită ținută vestimentară să răsplătească pământul pe care a crescut planta ruptă sau smulsă cu pâine, sare, semințe etc.”³⁶.

Astfel, în dimineața zilei de Sânziene, femeile și bătrânele, mai ales cele care descântă și vrăjesc, culegeau: sunătoare, coada șoricelului, romaniță, pătlagină, izmă, mușețel, pentru ceaiuri; pelin pentru vin; rostopască, pentru tratarea bubelor, negilor și a bățăturilor; busuiocul fetelor, izmă, sânziene, pătlagină, iarba verde, pentru leacuri și descânțete; rodul pământului, pentru spor în grădini. La Dobrița, com. Runcu, jud. Gorj, „femeile culegeau: spurcul, pentru reumatism, pieritoare pentru orice boală, poala Maicii Domnului, buruiană de zmeu, pentru boala copiilor, buruiană de Muma Pădurii, pentru orice boală. Mai culegeau buruieni pentru farmece: plesnitoare și de întorsătură, de dragoste”³⁷, iar la Cireșu, jud. Mehedinți, se spunea că „păpădia era bună de dragoste. Suflam după băieți să le zboare gândul la mine, cum zboară puful. Cu dosnica se făcea de urât, puneai cui voiai să-i meargă rău”³⁸. Foarte căutată era planta Muma Pădurii, cu care se afumau copiii care plâng noaptea³⁹ sau cei care „se greșesc în pat”⁴⁰. Se mai culegeau cicoare, cu care oamenii se încingeau peste șale, pentru a fi feriți de durere⁴¹, sulfină și flori galbene, pentru dureri de cap.

Tradiția culegerii plantelor de leac este consemnată și de Ch. Laugier, care nota, la începutul secolului al XX-lea: „femeile culeg de pe câmp sânziene (niște buruieni cu floarea galbenă, care se aseamănă cu socul). Mai strâng și tămâie și grâu,

³⁵ *Ibidem*, p. 319 (inf. din Rugii, Topești, jud. Gorj).

³⁶ Ion Ghinoiu, *Comoara satelor. Calendar popular*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 138.

³⁷ Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători și obiceiuri ...*, p. 280.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem* (inf. din Dănești și Crasna, jud. Gorj, Segarcea, jud. Dolj); Georgeta Nițu, *Plantele în gospodăria țărănească ...*, pp. 126-128.

⁴⁰ Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2003, p. 32.

⁴¹ Aurel Candrea, *Folclor medical comparat*, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 123.

pe care le păstrează împreună cu sânzienele la icoană, pentru leac la ori și ce boală⁴². În Vâlcea, buruienile „bune în toate și pentru toate boalele” culese în ziua de Sânziene se făceau chite și se păstrau la grindă sau sub polata casei pentru a fi folosite la nevoie.⁴³ În aceeași noapte magică, a Sânzienelor, înfloresc iarba-fiarelor și feriga, două plante cu proprietăți miraculoase.

Sărbătoarea Sânzienelor include nu numai obiceiuri și scenarii magico-rituale cu privire la existența umană, dar și ritualuri menite să asigure fertilitatea și rodnicia ogoarelor, de unde și caracterul agrar al acesteia. În legătură cu acest ultim aspect, se înscrie obiceiul *Drăgaica*, un obicei autohton, de sorginte străveche, ce avea loc anual, la 24 iunie, și care s-a păstrat în satul nostru tradițional, până la mijlocul secolului al XIX-lea. Termenul desemnează, în primul rând, numele zeiței, și apoi ritualul desfășurat la sărbătoarea acesteia. Zeiță agrară, protectoare a lanurilor de grâu și a femeilor măritate, apare cu numele de Drăgaică în sudul țării, partea centrală și de sud a Moldovei, și cu numele de Sânziană în arealul oltenesc, vestul, centrul și nordul țării.

Această divinitate agrară, importantă în mitologia românească, se naște la 9 martie (echinocțiul de vară în Calendarul iulian) și se maturizează până la ziua solstițiului de vară, la 24 iunie, când înfloresce sânziana sau drăgaica, planta ce-i poartă numele. În folclorul românesc, „Drăgaica păstrează amintirea Marii Zeițe neolitice, divinitate lunară, echinocțială și agrară, identificată cu Diana și Iuno în Panteonul roman, și cu Hera și Artemis, în Panteonul grec⁴⁴. În ziua solstițiului de vară, aceasta, împreună cu alaiul său nupțial, format din zâne fecioare și fete frumoase, umblă prin aer sau pe pământ, cântând și dansând. „În timpul ceremoniei nupțiale, Sânziana sau Drăgaica bagă bob spicului de grâu, dă miros plantelor de leac, vindecă bolile și suferințele oamenilor, în special bolile copiilor, apără holdele de grindină, furtuni și vijelie, ursește fetele de măritat etc.”⁴⁵.

Primele consemnări despre obiceiul Drăgaicei datează de la începutul secolului al XVIII-lea, în lucrarea lui D. Cantemir, *Descriptio Moldavie*, în care autorul identifică Drăgaica cu Ceres, zeița romană a recoltelor și grânelor: „Pare că este numită *Ceres*. În adevăr, în acel timp al anului când semănăturile încep să se coacă, se adună, oricâte vor fi fost, fetele din satele vecine și se aleg între ele una mai frumoasă și mai zdravănă supt numele de *Drăgagica*. O duc în țarini cu mare suită și gătesc cu o cunună împletită cu spice și cu mai multe năframe brodate cu lucrătură frigiană și-i spânzură de mâinile ei cheile de la coșere. Așa gătită Drăgaica, cu mâinile întinse și cu năframele scuturate de vânt, ca și cum ar zbura, se întoare din țarină acasă și pe toate satele, oricâte ar fi venit în acea societate, le cutreieră cântând și jucând, înconjurată de toate celelalte colege, care o numesc pe dânsa cât

⁴² Charles Laugier, *Sănătatea în Dolj*, Craiova, 1910, p. 110.

⁴³ Gh. F. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 31.

⁴⁴ Ion Ghinoiu, *Comoara satelor ...*, p. 138; Idem, *Panteonul românesc*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 2001, p. 68.

⁴⁵ Ion Ghinoiu, *Comoara satelor ...*, p. 138.

mai des, cu cântece compuse destul de frumos, soră și stăpână. Fetele mai de jos ale Moldovenilor sunt mai ales foarte doritoare de această onoare, măcar că după obiceiul general cântă că aceea care a fost Drăgaică nu se poate mărita trei ani⁴⁶. Ulterior, obiceiul a fost atestat în Muntenia și Dobrogea.

Așadar, obiceiul Drăgaica este o manifestare a fetelor tinere din mai multe sate învecinate, în preajma secerișului holdelor, având ca personaj central una dintre ele, „cea mai frumoasă”, pe care o numesc „sora și superioara lor” sau „regina holdelor”. Dacă, în timpurile mai vechi ale existenței obiceiului, Drăgaica, însoțită de alaiul ei, străbătea holdele dansând și cântând, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, obiceiul s-a restrâns în vatra satului, practicându-se, asemenea colindatului dar, mai ales, asemenea Călușului, fără, însă, a se confunda.

Spre deosebire de acestea, în care grupul este format din băieți, în alaiul Drăgaicei, protagoniste sunt, după cum spuneam, de sex feminin, asemenea alaiului Paparudei⁴⁷, cu mențiunea că cele implicate în obiceiul Drăgaica sunt fete mari, fecioare, aflate la vârsta căsătoriei. În unele sate din județul Dolj, adesea, una sau jumătate din numărul membrilor alaiului erau îmbrăcate bărbătește, așa cum găsim menționat în răspunsurile la chestionarul lui N. Densușianu, de la sfârșitul secolului al XIX-lea: „În această zi, patru fete se împodobesc cu haine (două ca bărbați și două ca femeile). Umblă din casă în casă și joacă, după cântecul fluierului, în formă de cruce⁴⁸, „joacă patru fete, dintre care una e îmbrăcată bărbătește, și un flăcău le cântă din fluier și umblă pe la case prin sat jucând. Nu pronunță cuvinte, nimic⁴⁹”.

Îmbrăcate cu hainele cele mai frumoase, în „ii și fote noi de sărbătoare”, se crede că drăgaicele sau sânzienele sunt „un fel de vestale care amintesc de riturile protecției și fecundității agrare ale zeiței Ceres⁵⁰”. Pe cap, poartă maramă albă peste care se află coronițe din flori de sânziene, iar în mâini, țin spice de grâu și coase sau seceri, anunțând, astfel, că e vremea recoltatului. În fruntea lor, era „cea mai frumoasă” dintre ele, Drăgaica, Drăgăița, Împărăteasa, Mireasa, Regina holdelor, împodobită cu flori de sânziene și spice de grâu, îmbrăcată în rochie albă, ca o mireasă. „Cununa de sânziene care împodobește capul Drăgaicei în timpul dansului său nupțial are aceeași semnificație cu colacul din făină de grâu pus de nașă pe creștetul miresei în timpul colăcării (înainte de pornirea alaiului nunții la biserică) și cu cununile împărătești puse de preot pe capul mirilor în timpul cununiei creștine.

⁴⁶ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, Editura „Cartea Românească”, 1923, p. 170.

⁴⁷ Pentru mai multe informații despre obiceiul *Paparuda*, vezi Anca Ceaușescu, *Tradiții și obiceiuri agrare în sudul Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, Serie Nouă, nr. 30, 2016, pp. 261-272.

⁴⁸ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 117 (inf. din Băilești, jud. Dolj).

⁴⁹ *Ibidem* (inf. din Șimnicu, jud. Dolj).

⁵⁰ Romulus Vulcănescu, *op. cit.*, p. 489.

În toate cazurile se realizează transferul fertilității de la un substitut al sacrului (colacul, cununa) la mire și mireasă⁵¹.

Din recuzita drăgaicelor nu lipsea un steag împodobit asemenea celui de Căluș, cu basmale colorate, usturoi, spice de grâu, flori de sânziene, pelin, ultimele două elemente conferindu-i acestuia calități apotropaice și purificatoare.⁵² Drăgaicele, însoțite de un flăcău care cânta din fluier, mergeau pe ulițele satului, jucau hore pe casele gospodarilor, dansau, săreau, simulau lupte (dueluri) cu coasele sau secerile, mai ales atunci când se întâlneau două cete.

Marcând perioada când holdele erau „în pârg”, deci a coacerii celor mai importante plante alimentare cultivate (grâu, seară, orz), obiceiul Drăgaicei este, la origine, un rit de etapă⁵³, ultimul dinaintea recoltatului. Totodată, este un demers magic menit să ajute maturizarea bobului și coacerea în bune condiții a acestuia, pregătind astfel, începutul seceratului. Avem de-a face cu o formă tipică de magie prin analogie și prin contact. Bobul trebuia să se coacă, să ajungă la maturitate, iar fetele aflate în pragul căsătoriei, străbăteau holdele tocmai în acest scop, de a transmite acestora condiția lor matură: „Semnificațiile inițiale ale obiceiului par să fi fost compararea fecioarelor din ceata Drăgaicei cu holdele de grâu aflate în pragul rodirii și transferul fertilității în dublu sens: vegetal și uman”⁵⁴.

Din marea bogăție de obiceiuri performate în ziua de Sânziene, mai amintim scăldatul ritual, înfăptuit pentru păstrarea sănătății, așa cum reiese dintr-o informație din Desa, jud. Dolj: „În ziua de Sânziene, la răsăritul Soarelui, lumea era deja cu picioarele în apă, la Balta Neagră, și cu lumânările aprinse. Venea și popa și făcea slujbă, Ziceau că e bine de sănătate, mai ales pentru cei bolnavi de reumatism. Mai făceau baie și în alte zile în acea baltă, dar prima dată trebuia să te duci la Sânziene”⁵⁵. Tradiția mai spune că, în această zi, fetele se spălau pe cap cu Oman, pentru a fi mai atrăgătoare tinerilor.

La Sânziene, cerurile se deschid, iar lumea de aici comunică cu lumea de dincolo. Sunt „Moșii de Sânziene”, când se desfășoară practici de pomenire a morților. Se dau, astfel, de pomană fructe și legume (mere, zarzăre și castraveți).⁵⁶

De asemenea, în ziua de Sânziene, femeile scot din casă toate hainele și așternuturile și le expun la Soare „ca să le vadă Sânzienele, ca să joace Soarele pe ele”, crezând că în acest fel le vor feri de molii.⁵⁷ Se mai spune că, în această zi, este pericol de înnece, de aceea este interzis scăldatul. Totuși, „În ziua de Drăgaică, cine va trece o

⁵¹ Ion Ghinoiu, *Comoara satelor* ..., p. 139.

⁵² Idem, *Vârstele timpului* ..., pp. 267-268.

⁵³ Dumitru Pop, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, pp. 188-189.

⁵⁴ Ion Ghinoiu, *Vârstele timpului*..., p. 268.

⁵⁵ Idem (coord.), *Sărbători și obiceiuri* ..., p. 282.

⁵⁶ *Ibidem* (inf. din Sutești, jud. Vâlcea); Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 118, 318 (inf. din Băilești, jud. Dolj, Ionești și Roșia, jud. Gorj).

⁵⁷ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 317.

apă de trei ori înot fără să se înece, nu se va mai îneca tot anul”⁵⁸. Pentru săteni, această zi era importantă pentru previziuni ale recoltei din anul respectiv. Se spune că dacă plouă în ziua de Sânziene, este semn de belșug, iar roadele vor fi bogate.

De asemenea, în preajma Sânzienelor, erau organizate târguri, iarmaroace sau bâlciuri (care se deschideau pe 15 iunie și se încheiau pe 24 iunie), cele mai însemnate, pentru spațiul oltenesc, fiind cele de la Cărbunești și Broșteni (jud. Mehedinți), Ipotești, jud. Olt.⁵⁹

Așadar, Sărbătoarea Sânzienelor, cu întregul complex de obiceiuri și scenarii magico-rituale, ocupă un loc important în cadrul culturii populare tradiționale din Oltenia. Însă, ca reflex al evoluției rapide a mentalității populației rurale, cele multe dintre acestea, practicate până nu demult în satele din Oltenia, s-au pierdut în timp, asemenea multora dintre obiceiurile noastre tradiționale, păstrându-se doar amintirea lor. Astăzi, doar într-o singură localitate din județul Olt, Ipotești, se mai întâlnește un bâlci de Drăgaică, organizat anual, pe 24 iunie. Dar, cu toate că semnificațiile originale ale ritualurilor se pierd, considerăm că un asemenea demers ar putea contribui la cunoașterea patrimoniului nostru cultural și, în egală măsură, la transmiterea și păstrarea tradiției.

THE GENTLE FAIRIES HOLIDAY IN THE FOLK TRADITION FROM OLTENIA

(Abstract)

The Gentle Fairies Holiday, also called, besides Sânziene, Drăgaica, is one of the significant Romanian holidays, celebrated yearly on the 24th of June. In Oltenia, this holiday is accompanied by different magical-religious practices of future foreseeing, divination customs, or finding the faith and the fortitude of the household. Tightly connected to the privileged moment of the holiday, along with the miraculous wreaths braided especially from the Lady's bedstraw flowers.

The Gentle Fairies Day is the most important day of the year, from the 27 mentioned in the folk tradition, when there are harvested *medicinal herbs*. Now is the moment when the calendar time and the vegetation mature themselves, the moment when the healing power of the diverse plants and weeds increases.

A specific custom of this day is Drăgaica, an ancient autochthonous practise, which used to take place, annually, on the 24th of June, and that was still kept in our traditional village until the middle of the 19th century.

Keywords: Sânziene, Drăgaică, Oltenia, the folk tradition, rituals, customs.

⁵⁸ Marcel Olinescu, *op. cit.*, p. 400.

⁵⁹ Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 99.